

Asia: VN/30583/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston maaseutupoliittiseksi selonteoksi eduskunnalle

1. Yleiset huomiot

Mitä ajatuksia selontekoluonnos herättää? Huom. Ilmoita tässä, mikäli yksityishenkilönä haluat, että lausuntosi näkyy myös hankeikkunassa.

Yhteiskunnallisten yritysten liitto ARVO ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen maaseutupoliittiseksi selonteoksi.

Luonnoksessa mainitaan, että selonteko kytkeytyy hallitusohjelman eri kokonaisuuksiin, kansalliseen maaseutupolitiikkaan, EU:n pitkän aikavälin maaseutuvision kokonaisuuteen sekä OECD:n maaseutupolitiikan periaatteisiin. Kiinnitämme huomiota siihen, että selonteolla voi olla ja onkin kytkös myös EU:n yhteisötalouden suosituksiin, joiden tavoitteena on kehittää yhteisötalouden toimijoiden ja yhteiskunnallisten yritysten toimintaympäristöä jäsenvaltioissa.

2. Maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmä

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmään liittyen olennaiset?

-

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Selonteon tarkoituksena on muun muassa täsmentää tavoitteet erilaisten maaseutu- ja saaristoalueiden elinvoiman uudistumiselle, palveluiden, yrittäjyyden, kansalaistoiminnan edellytyksille sekä suomalaisen yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden vahvistamiselle. Kaikissa näissä yhteiskunnallisilla yrityksillä ja yhteisötalouden toimijoilla on erittäin vahva rooli sekä merkittävä potentiaali. Pidämme tärkeänä varmistaa, että tämä näkökulman huomioidaan selonteossa ja myös maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmässä.

3. Maaseutualueiden tilannekuva ja muutostekijät

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutualueiden tilannekuvaan ja muutostekijöihin liittyen olennaiset?

On hyvä, että SWOT-analyysi tunnistaa yhteisöllisyyden maaseutualueiden sisäiseksi vahvuudeksi. Yhteisöllisyys tulee nähdä vahvuutena myös elinvoimaa tukevan ja palveluita tuottavan yritystoiminnan näkökulmasta

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

Julkisten palvelujen erityisesti sosiaali-, terveys- ja hyvinvointipalvelujen kohdalla ulkoisena mahdollisuutena voisi olla palvelujen järjestäjän, esimerkiksi hyvinvointialueen, strateginen tahtotila etsiä keskittämisen sijaan uusia tapoja tuottaa palveluja yhteistyössä alueen asukkaiden kanssa. Kumppanuusajattelun kautta palveluja voitaisiin tuottaa nykyistä enemmän SGEI-palveluina ja tuottajana voisi toimia esimerkiksi yhteisön itse omistama yhteiskunnallinen yritys, kuten osuuskunta. Tällaisen onnistuminen vaatii kuitenkin palvelujen julkiselta sektorilta järjestäjältä pitkäjänteistä sitoutumista kumppanuuteen ja tahtotilaa maaseutu- ja saaristoalueiden elinvoiman vahvistamiseen.

Ulkopuolisena uhkana maaseutu- ja saaristoalueiden kehittämiselle, yrittäjyydelle ja erityisesti yhteisölähtöiselle yhteiskunnalliselle yrittäjyydelle tulisi arvioida myös kilpailuneutraliteetin äärimmäisen tiukat tulkinnat erilaisissa päätöksissä. Tulkinnat ovat usein kohtuuttomia. Niissä ei arvioida vain markkina-alueelle mahdollisesti muodostuvaa kilpailuhaittaa, vaan ulotetaan arviointi ”varmuuden vuoksi” myös tulevaisuuteen ja jopa Euroopan tasolle. Tämä johtaa kohtuuttomiin päätöksiin ja syö alueellista elinvoimaa. Erityisesti yhteisölähtöinen yritystoiminta tulisi nähdä muuta yrittäjyyttä vahvistavana voimana, joka elinvoimaa luomalla ja palveluiden saatavuutta parantamalla, parantaa myös kaikkien yrittäjien ja yritystoiminnan edellytyksiä. Hyvänä esikuvana tällaisesta ajattelusta on Irlanti.

4. Kansallinen maaseutuvisio

Onko selonteossa kuvattu maaseutuvisio olennainen?

Vision ajatus ihmisiltä ihmisille, luonnolle ja koko yhteiskun-alle on hieno ja olennainen.

Puuttuuko maaseutuvisiosta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

Jatkotyössä kannattaisi ehkä tarkastella, onko luonnon näkökulma mukana riittävän vahvasti ja huomioidaanko vesistöt ja meri tasa-arvoisesti osana luontoa.

5. Poikkihallinnolliset tavoitteet ja kehittämissuosituks

Ovatko selonteossa tunnistetut poikkihallinnolliset tavoitteet (5 kpl) ja kehittämissuosituks (24 kpl) olennaiset?

Mielestämme tavoitteet ja kehittämissuositukset ovat perusteiltaan oikeansuuntaisia.

Kiinnitämme huomiota siihen, että Yhteisötalouden ja yhteiskunnallisten yritysten strategian päivitystyö on parhaillaan käynnissä työ- ja elinkeinoministeriön johdolla. Päivityksen pitäisi valmistua vuoden 2025 loppuun mennessä. On tärkeää, että yhteiset näkökulmat, tavoitteet ja toimenpiteet huomioidaan niin maaseutupoliittisessa selonteossa kuin päivitetyssä strategiassa niin, että ne tukevat toisiaan.

Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset tavoitteet (1-3 kappaletta)?

Tavoite: Vahvistetaan talouden uudistumista tukevia rakenteita

Tavoite: Voimistetaan toimintaedellytyksiä, luottamusta ja tulevaisuususkkoa

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit tavoitteisiin tavoitekohtaisesti:

-

**Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset kehittämissuositukset (1-5 kappaletta)?
(Merkitse kehittämissuositusten numerot 1-24)**

KEHITTÄMISSUOSITUS 13: YHTEISÖTALOUS

KEHITTÄMISSUOSITUS 11: TKI-RAHOITUS, INNOVAATIOJÄRJESTELMÄ JA PIENET TOIMIJAT, NUORET JA NAISET

KEHITTÄMISSUOSITUS 16: LUONNONVARAT, MAANKÄYTTÖ JA OIKEUDENMUKAISUUS

Puuttuuko poikkihallinnollisista tavoitteista tai kehittämissuosituksista jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

Tavoite: Vahvistetaan talouden uudistumista tukevia rakenteita

Esitämme, että kehittämissuosituksissa mainitaan erikseen myös yhteiskunnalliset yritykset innovaatiojärjestelmänä toimijoina. Tällä hetkellä osa TKI- ja kehittämisrahoituksista ei ole yhteiskunnallisten yritysten käytettävissä. Tämä johtuu siitä, että yhtiömuoto on toisinaan pois sulkeva peruste, eikä rahoitus oli osuuskuntien tai osana yhdistystä toteutettavan yritystoiminnan käytössä. Tällaiset esteet pitää poistaa ja se olisi hyvä huomioida myös tässä.

Kiitämme sitä, että yhteisölähtöinen, yhteiskunnallinen yritystoiminta on huomioitu Kehittämissuositus 13: Yhteisötalous -kohdassa. On hyvä, että myös rahoitusmahdollisuuksien parantaminen nostetaan esiin. Joustava rahoitus, esimerkiksi erityisesti yhteiskunnallisille yrityksille suunnatun rahaston perustaminen, olisi konkreettinen toimi yhteisölähtöisen yritystoiminnan edistämiseksi. Rahasto voitaisiin luoda julkisen sektorin, institutionaalisten ja vaikuttavuussijoittajien yhteistyönä. Yhtenä mahdollisena mallina voisi olla Ruotsissa toimiva Mikrofonden (<https://mikrofonden.se>)

Esitämme, että sosiaalisten innovaatioiden sijasta käytetään termiä yhteiskunnallinen innovaatio, koska sitä kautta käsite laajenee.

Lisäksi esitämme, että omistajanvaihdoksissa otetaan huomioon mahdollisena uutena omistajana työntekijöiden muodostama osuuskunta. Tämä nostetaan esille myös EU:n yhteisötalouden suosituksissa. Yritystoiminnan siirtyminen uudelle omistajalle sisältää aina myös riskin sille, että uusi omistaja siirtää varsinaisen toiminnan ja tuotannon pois alueelta, yhdistää se jo muualla toimivaan ja/tai on ostanut lopulta vain asiakaskunnan, eikä ole kiinnostunut säilyttämään työpaikkoja. Kun yritystoiminnan jatkaja on alueella asuvien työntekijöiden osuuskunta, on motivaatio pysyä alueella ja säilyttää työpaikat siellä vahvempi. Myös siksi on perustelua nykyistä vahvemmin luoda mahdollisuuksia tälle ja edistää tätä vaihtoehtoa yhtenä omistajanvaihdoksen muotona.

Tavoite: Voimistetaan toimintaedellytyksiä, luottamusta ja tulevaisuususkoa

Matkailu ja sen mahdollisuuden mainitaan selonteon tilannekuva ja muutostekijät osuudessa, mutta se jää täysin puuttumaan muualta. Mielestämme se tulisi mainita ainakin Kehittämissuositus 16: Luonnonvarat, maankäyttö ja oikeudenmukaisuus -kohdassa. Matkailua tulee kehittää vastuullisesti ja oikeudenmukaisesti, mikä vaatii kiinteää yhteistyötä matkailualueen asukkaiden ja yhteisön kanssa. On välttämätöntä varmistaa, että matkailu ei vain käytä alueen luonnon, infran ja inhimillisen pääoman resursseja, vaan myös palauttaa oikeudenmukaisesti matkailusta saatavan hyödyn alueen asukkaiden ja yhteisön hyväksi. Tämä onnistuu yhteisölähtöisen yhteiskunnallisen yritystoiminnan kautta. Näin voidaan myös varmistaa matkailutoimialan kehittäminen ja kasvu yhteisön hyväksyntä säilyttäen.

On hyvä, että Kehittämissuositus 18: Osallistaminen, vuorovaikutus ja yhteistyö -kohdassa mainitaan julkisen sektorin kriittinen rooli ja vastuu. Palvelujen järjestäjän julkinen sektori joko luo tai tuhoaa mahdollisuudet tuottaa palveluja lähipalveluina. Hyödyntämällä esimerkiksi SGEI-menettelyä tai palvelusetelijärjestelmää, julkinen sektori, hyvinvointialue, voi halutessaan antaa yhteisölle mahdollisuuden tuottaa tarvittavat palvelut yhteiskunnallisen yritystoiminnan avulla. Tällaisesta toiminnasta löytyy esimerkkejä vaikkapa Ruotsista, jossa yhteisön omistama osuuskunta toimii sote-palvelujen tai varhaiskasvatuksen tuottajana. Kyse on julkisen sektorin tahtotilasta luoda tälle mahdollisuus.

Tavoite: Terävöitetään maaseutupoliittista suunnittelujärjestelmää

Yhteisölähtöinen yhteiskunnallinen yritystoiminta on merkittävä voimavara ja potentiaali maaseudun ja saaristoalueiden elinvoimalle ja palveluiden varmistamiselle. Siksi oli tärkeää, että myös tämän näkökulman kuulumisen varmistetaan MANEn kokoonpanossa.

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit kehittämissuosituksiin suosituskohtaisesti:

-

6. Liite: Maaseutualueiden nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvaus

Ovatko liitteessä kuvatut maaseutualueiden nykytilanne ja muutostekijät olennaiset?

-

Puuttuuko nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvauksesta jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

Liitteessä sivulla 80 käytetään termiä sosiaalinen yrittäjä ja sosiaalinen innovaatio. Vaikka englanninkielinen termi on social entrepreneur, suomeksi se kääntyy yhteiskunnallinen yrittäjä. Sosiaalisten innovaatioiden sijasta puhutaan yhä useammin yhteiskunnallisista innovaatioista. Etuliite yhteiskunnallinen antaa todenmukaisesti laajemman kuvan kuin sosiaalinen. Yhteiskunnallisen yritystoiminnan tavoitteet ja innovaatiot eivät läheskään aina liity sosiaalipalveluihin, mikä on myös käsitteiden kautta tärkeää huomioida. Lisäksi termillä sosiaalinen yritys on Suomessa erityisesti rajattu merkitys, joka liittyi jo kumottuun sosiaalisten yritysten lainsäädäntöön.

7. Muut täydennystarpeet

Onko selonteossa muita täydennystarpeita?

Lisätietoja lausunnon antajasta:

ARVO ry on yhteiskunnallisten ja arvolähtöisten yritysten yrittäjä- ja elinkeinoelämän järjestö. Tehtävämme on edistää yhteiskunnallisten ja missiolähtöisten yritysten toimintaedellytyksiä. Missiomme on auttaa yhteiskunnallisia yrityksiä menestymään. Lisäksi tavoitteenamme on sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunnan rakenteiden vahvistaminen.

ARVO on myös osa työ- ja elinkeinoministeriön rahoituksella vuosina 2021–2023 käynnistettyä Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskusta, joka nyt jatkaa toimintaansa ESR+-rahoituksella.

Yhteiskunnallisten yritysten liitto ARVO ry:ssä on lähes 80 jäsentä eri toimialoilta. Jäsenyritystemme liikevaihto vaihtelee alle 100 000 eurosta yli 250 miljoonaan euroon ja henkilöstömäärä muutamasta lähes 3 500 henkilöön.

Kaiken kaikkiaan Suomessa on tunnistettu noin 3 000 yhteiskunnallista yritystä. Niiden yhteenlaskettu liikevaihto on yli 6 miljardia euroa ja ne työllistävät yli 60 000 henkilöä. Eniten yhteiskunnallisia yrityksiä toimii sosiaali-, terveys- ja hyvinvointipalvelujen toimialoilla sekä työllistämisessä.

Kallama Susanna
Yhteiskunnallisten yritysten liitto ARVO ry

